

Скорба О.А. Оцінка кредитоспроможності позичальника / О. А. Скорба // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 14.- Суми: УАБС НБУ, 2005. С.162-168.

Оцінка кредитоспроможності позичальника

У статті висвітлено методуку оцінки кредитоспроможності позичальника, яка використовується в ТОВ КБ “Володимирський” та ґрунтується на положенні НБУ “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”.

Ключові слова: банк, кредит, кредитоспроможність, позичальник, оцінка фінансового стану.

I. Вступ. На сучасному етапі у підприємств усіх форм власності все частіше виникає потреба залучення позикових коштів для здійснення своєї діяльності і отримання прибутку. Найбільш розповсюдженою формою залучення коштів є отримання банківського кредиту. Але для його отримання потенційний позичальник надає необхідні документи для того, щоб банк-кредитор здійснив оцінку його кредитоспроможності. За результати проведеної оцінки банк вирішує питання щодо надання кредиту.

II. Постановка задачі. Оцінка кредитоспроможності асоціюється з процедурою надання кредитів. Коли мова йде про оцінку кредитоспроможності, зазвичай мається на увазі оцінка кредитоспроможності позичальника з метою прийняття рішення банком щодо надання йому кредиту. Тому метою даного дослідження являється обґрунтування того, що високий рівень кредитоспроможності позичальника є запорукою отримання кредиту в банківській установі.

III. Результати. Згідно до вимог Положення “Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” від 6 липня 2000 року N 279, кожен банк зобов’язаний розробити та затвердити за

рішенням відповідного органу банку внутрішньобанківське положення про порядок проведення кредитних операцій та методику проведення оцінки фінансового стану позичальника (контрагента банку). Ці документи повинні подаватися на вимогу вповноважених працівників Національного банку для перевірки достовірності оцінки фінансового стану позичальників, правильності їх класифікації та достатності резервів під кредитні ризики. Відсутність чи неподання цих документів для ознайомлення уповноваженим працівникам Національного банку вважається підставою для негативних висновків щодо якості активів та управління банку.

Таким чином для надання кредиту банк повинен визначити кредитоспроможність позичальника на підставі затвердженої методики оцінки його фінансового стану.

Оцінка фінансового стану позичальника передбачає аналіз його фінансово-господарської діяльності за наступними даними:

- ✓ обсяг реалізації;
- ✓ прибутки і збитки;
- ✓ рентабельність;
- ✓ коефіцієнти ліквідності;
- ✓ грошові потоки (рух коштів на рахунках позичальника);
- ✓ склад та динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості;
- ✓ собівартість продукції (робіт, послуг).

Також мають бути враховані фактори суб'єктивного характеру:

- ✓ ефективність управління позичальника;
- ✓ ринкова позиція позичальника і його залежність від циклічних та структурних змін в економіці та галузі;
- ✓ професіоналізм керівництва;
- ✓ склад засновників;
- ✓ історія погашення кредиторської заборгованості в минулому.

Акціонерному товариству закритого типу „Сумський фарфоровий завод” потрібно отримати кредит в сумі 100 000 грн. на 6 місяців. Керівництво

підприємства звернулося з цим питанням до ТОВ КБ “Володимирський”.

На основі отриманих даних від товариства ми можемо розрахувати показники фінансового стану (табл. 1.).

Таблиця 1.

Показники оцінки фінансового стану
АТЗТ “Сумський фарфоровий завод”

№ з/п	Показники	Нормативне значення	Роки		2004р. у % до 2003р.
			2003	2004	
1	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$\geq 0,2$	0,153	0,119	77,8
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	$\geq 0,5$	0,850	0,747	87,9
3	Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 2,0$	1,579	1,584	100,3
4	Коефіцієнт співвідношення дебіторської заборгованості і ТМЗ до кредиторської заборгованості	$\geq 2,0$	1,393	1,425	102,3
5	Коефіцієнт рентабельності продаж	> 0	0,105	0,025	23,8
6	Коефіцієнт рентабельності активів	$\geq 0,03$	0,240	0,084	35,0
7	Коефіцієнт незалежності	$\leq 1,0$	1,228	0,892	72,63
8	Коефіцієнт маневреності власних коштів	$\geq 0,5$	0,032	0,086	268,75
9	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,1	0,233	0,085	36,48

При здійсненні оцінки фінансового стану підприємства, крім фінансових показників, враховуються додаткові суб’єктивні показники з метою з’ясування іміджу позичальника, його ринкової позиції, перспектив розвитку, професіоналізму та порядності керівництва, якості кредитної історії, інших характеристик ефективності управління та якості керівного складу позичальника. Методика ТОВ КБ “Володимирський” враховує наступні додаткові показники суб’єктивного характеру:

- 1) погашення кредитної заборгованості в минулому;

- 2) обслуговування діючих кредитів;
- 3) ринкова позиція позичальника;
- 4) взаємодія з постачальниками;
- 5) диверсифікація ризиків;
- 6) галузь промисловості та економічна ситуація;
- 7) термін діяльності позичальника;
- 8) рівень менеджменту позичальника;
- 9) ступінь довіри до позичальника;
- 10) співвідношення вартості заставленого майна до суми кредиту.

Акціонерне товариство закритого типу „Сумський фарфоровий завод” в минулому кредитною підтримкою комерційного банку „Володимирський” не користувалося.

Підприємство надає свої послуги та веде свою діяльність на регіональному та міжрегіональному ринках. Споживачами послуг позичальника виступають як окремі фізичні особи, так і юридичні особи: суб’єкти малого підприємництва, великі підприємства, бюджетні установи та інші.

Товариство має налагоджені стосунки з постачальниками сировини та матеріалів.

Диверсифікація ризиків має різнобічний характер. Існує загроза підвищення вартості товарів, так як собівартість залежить від цін на енергоносії, матеріали та комплектуючі.

Продукція Сумського фарфорового заводу відноситься до виробництва товарів широкого попиту. Економічна ситуація в галузі стабільна.

Товариство діє на ринку України понад 10 років.

У товариства високий рівень менеджменту. Керівництво підприємства має відмінну репутацію та високий діловий досвід.

Бізнес позичальника - прибутковий, грошові надходження – постійні, що надає впевненість в погашенні заборгованості за кредитом.

Заставлене майно проінвентаризовано, його вартість в чотири рази

перевищує суму кредиту (в якості застави по кредиту підприємство надає банку власні товари в обороті, ринкова вартість предмета застави - 445 541,00 грн.).

Отримані показники заносяться до зведеної таблиці, в якій згруповані всі розраховані коефіцієнти та показники (показники ліквідності та мобільності, показники ділової активності та прибутковості, показники фінансової стійкості та суб'єктивні показники). Залежно від того в яких параметрах знаходиться фактичне значення показника оцінка набуває одне із значень .

Комерційний банк „Володимирський” самостійно встановлює нормативні значення та відповідні бали для кожного показника залежно від його вагомості (значимості) серед інших показників, що можуть свідчити про найбільшу ймовірність виконання позичальником банку зобов'язань за кредитними операціями. Вагомість кожного показника визначається індивідуально для кожної групи позичальників залежно від кредитної політики банку, особливостей клієнта (галузь економіки, сезонність виробництва, оборотності коштів тощо), ліквідності балансу, становища на ринку тощо.

За допомогою розрахованих коефіцієнтів визначимо клас позичальника.

Загальна сума балів оцінки згрупованих показників дорівнює 80. Згідно рейтингової шкали підприємство відноситься до класу „А” (табл. 2.).

Клас позичальника „А” – фінансова діяльність дуже добра (прибутковість та рівень рентабельності вищій, ніж середньо галузевий, якщо такий визначається), що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за кредитними операціями, зокрема погашення основної суми боргу та відсотків за ним відповідно до умов кредитної угоди; економічні показники в межах установлених значень (відповідно до методики оцінки фінансового стану позичальника, затвердженої внутрішніми документами банку); вище керівництво позичальника має відмінну ділову репутацію;

кредитна історія позичальника – бездоганна.

Таблиця 2.

Рейтингова шкала для визначення класу позичальника

Значення узагальненого показника	Клас
≥ 80	А
55 - 79	Б
40 - 54	В
20 - 39	Г
< 20	Д

Клас позичальника „А” – фінансова діяльність дуже добра (прибутковість та рівень рентабельності вищий, ніж середньо галузевий, якщо такий визначається), що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов’язань за кредитними операціями, зокрема погашення основної суми боргу та відсотків за ним відповідно до умов кредитної угоди; економічні показники в межах установлених значень (відповідно до методики оцінки фінансового стану позичальника, затвердженої внутрішніми документами банку); вище керівництво позичальника має відмінну ділову репутацію; кредитна історія позичальника – бездоганна.

Проаналізувавши та визначивши фінансовий стан, зробивши оцінку кредитоспроможності товариства згідно рейтингової шкали – підприємство віднесли до класу „А”, тобто фінансова діяльність дуже добра, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов’язань за кредитними операціями, зокрема погашення основної суми боргу та процентів за ним відповідно до умов кредитної угоди; економічні показники в межах установлених значень (відповідно до методики оцінки фінансового стану позичальника, затвердженої внутрішніми документами банку); вище керівництво позичальника має відмінну ділову репутацію; кредитна історія позичальника – бездоганна.

Оскільки, протягом терміну кредитування АТЗТ “Сумський фарфоровий завод” не мав заборгованостей по щомісячній сплаті основної

суми боргу та відсотків по кредиту, тому обслуговування боргу було класифіковано як “добре”.

Згідно “Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” категорія кредитної операції була визначена як “стандартна” - заборгованість, за якою строк погашення чи повернення, передбачений договірними умовами, ще не настав (табл.3.).

Під час визначення кредитного ризику для розрахунку резерву, сума кредитного ризику окремо за операцією може зменшуватися на вартість прийнятного забезпечення .

Відомо, що АТЗТ “Сумський фарфоровий завод “ в якості застави надав товари в обороті, тобто рухоме майно. Оскільки категорія кредитної операції – “стандартна”, то ТОВ КБ “Володимирський” отримав забезпечення в чотирикратному розмірі.

Таблиця 3.

Визначення категорії кредитної операції

Фінансовий стан позичальника (клас)	Обслуговування боргу позичальником (група)		
	"добре"	"слабке"	"незадовільне"
"А"	"стандартна"	"під контролем"	"субстандартна"
"Б"	"під контролем"	"субстандартна"	"субстандартна"
"В"	"субстандартна"	"субстандартна"	"сумнівна"
"Г"	"сумнівна"	"сумнівна"	"безнадійна"
"Д"	"сумнівна"	"безнадійна"	"безнадійна"

На підставі класифікації кредитного ризику та враховуючи прийнятне забезпечення, банк зважає значення кредитного ризику на встановлений коефіцієнт резервування (табл.4.).

Таблиця 4.

Визначення коефіцієнта резервування за ступенем ризику кредитної операції

Категорія	Коефіцієнт	Коефіцієнт резервування за
-----------	------------	----------------------------

кредитної операції	резервування (за ступенем ризику)	кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, у яких немає джерел надходження валютної виручки
"Стандартна"	1 %	2 %
"Під контролем"	5 %	7 %
"Субстандартна"	20 %	25 %
"Сумнівна"	50 %	60 %
"Безнадійна"	100 %	100 %

Відповідно до даних таблиці 4 та відомої інформації про підприємство, коефіцієнт резервування встановлюється на рівні 1 %.

Отже, кредитна операція відносно надання кредиту АТЗТ "Сумський фарфоровий завод" в сумі 100000 грн., становить для ТОВ КБ "Володимирський" мінімальний ризик.

Виходячи з наведеного прикладу, можна зробити висновок, що немає жодних свідчень можливих затримок з поверненням боргу та/або зі сплатою відсотків акціонерним товариством закритого типу „Сумський фарфоровий завод”, отже, його кредитоспроможність знаходиться на високому рівні. Швидше за все, підприємство отримає кредит в ТОВ КБ "Володимирський".

IV. Висновки. У кожній кредитній угоді для кредитора наявний елемент ризику, так як завжди існує вірогідність неповернення кредиту позичальниками з різних причин, несплати відсотків по позиції, порушення термінів погашення заборгованості. Наявність ризику залежить від багатьох факторів, перш за все від умов і результатів діяльності позичальника, що обумовлює вибір банком спеціальних критеріїв, котрі допомагають визначити ступінь надійності потенціального позичальника з точки зору виконання ним своїх зобов'язань, тобто його кредитоспроможність. Отже, високий рівень кредитоспроможності потенційного позичальника є визначальним фактором для прийняття рішення банком про надання кредиту.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 року №2121-III.
2. Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Постанова правління НБУ від 06.07.2000 року №279.
3. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? //Вісник НБУ.-2001.-№5.- С.54-56.
4. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників //Вісник НБУ.-2001.-№9.-С.54-57.